

ICOMOS

Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu padome

Vēsturisko pilsētu un apdzīvotu vietu konservācijas harta

Pieņemta Vašingtonā, 1987.gada 15.oktobrī

Otrais starptautiskais arhitektu un tehnisko speciālistu kongress, kas notika Venēcijā 1964.gada 25.-31.maijā UNESCO aizbildniecībā, pieņēma trīspadsmit dažādus dokumentus, kas iezīmē jaunu robežlīniju pieminekļu konservācijas vēsturē. Pirmais no tiem bija "Starptautiskā pieminekļu un vēsturisku vietu konservācijas harta", uz kuras pamata balstās mūsdienu pieminekļu konservācijas doktrīna.

Otrais dokuments – "Rezolūcija par starptautiskas ārpusvaldību pieminekļu un vēsturisku vietu aizsardzības organizācijas radīšanu"- paziņoja par ICOMOS izveidošanu.

Ceturtais no vienpadsmit pārējiem dokumentiem attiecas uz "Starptautiska žurnāla izdošanu, kas izskaidrotu vēstures pieminekļu konservācijas un restaurācijas teoriju, metodes un likumdošanu". Šī vēlme kļuva par realitāti 1985.gadā līdz ar "ICOMOS Information" pirmā numura iznākšanu.

Astotais Venēcijā sastādītais dokuments aicināja aizsargāt un revitalizēt pilsētu vēsturiskos centrus.

Ceļš uz šī mērķa apzināšanos ir bijis garš un tā gals vēl nav redzams.

Gadu gaitā konservācijas un rehabilitācijas politika pamazām aizstājusi vēsturisko pilsētu plaša mēroga izpostīšanas un nekritiskas atjaunošanas praksi. Ir izstrādāti administratīvie līdzekļi un doktrīnas rakstura teksts. Savu ieguldījumu ICOMOS devusi 1987.gadā, kad tās izpildu komiteja vienbalsīgi pieņēma hartu par vēsturiskām pilsētām, kuru drīzumā ratificēs ICOMOS Ģenerālā Asambleja.

Hartas publicēšana piedāvā risinājumus jautājumiem, par kuriem ICOMOS dibinātāji bija ieinteresējušies jau kopš 1964.gada. Sen bija nobriedusi vajadzība pēc konkrēta dokumenta teksta, kas papildinātu Venēcijas hartu. Vēl vairāk, dokumentam bija jābūt pietiekami vispārinātam, lai to varētu piemērot dažādām situācijām un dažādiem demogrāfiskiem, ekonomiskiem, kultūras un juridiskiem kontekstiem un problēmas universālajam mērogam. Bija iespējams veikt pētījumus, lai ilustrētu veidu, kā harta varētu tikt piemērota jebkurā pasaules rajonā, kā arī dažāda tipa pilsētās un situācijās. Tomēr pilsēta ir universāla parādība, sevišķs vēstures produkts, kas attīstās kopā ar cilvēci un veido cilvēku apmetnes daudzveidīgāko un biežāk apdzīvotāko formu.

ICOMOS Jāuzņemas uzdevums izplatīti šo tekstu kopā ar Venēcijas hartu visiem tiem, kas atrodas atbildīgos posteņos: plānotājiem un arhitektiem, ekoloģiem un ģeogrāfiem, inženieriem un, protams, lēmējorganizācijām, bet jo sevišķi vēlētiem vietējās varas dienestiem un plānotājorganizācijām, tāpat visiem iedzīvotājiem un pilsētu pieminekļu aizsardzības biedrībām un visiem tiem institūtiem, kas ar savu darbu veicina cilvēces solidaritāti.

Vēl atzīmēsim sekojošo: kļūdu apjoms, kas tika izdarīts, pirms cilvēce apzinājās pussagruvušo, bet vēl glābjamo vēsturisko kvartālu patieso vērtību, ir ievērojams. Tomēr šo kļūdu pieļaušana nebija vēsturiska neizbēgamība. Dažās no tām tiek pieļautas vēl līdz šim brīdim. Šodien daudzas neizteiksmīgas būdelju pilsētas, atsevišķi vienģimeņu mājojļi un veseli kvartāli bez savas sejas trulā vienveidībā piedāvā bezgala nabadzīgus risinājumus cilvēku neatliekamākajām vajadzībām (tām pašām vajadzībām, kas tika lietotas kā alibi), tā ka vēsturiskie kvartāli ir acīm redzami kļuvuši par standartu, ar ko salīdzināt: šie kvartāli būtība ir cilvēku apmetnes, kas saglabā dzīvotspēju, tajā pašā laikā būdamas bagāfīgs iedvesmas avots mūsdienu celtnu radīšanai.

Tajā pašā laikā, kad mūsu organizācijas dibinātājs Pjero Gacola radīja jēdzienu par vienotu konservācijas procesu, palīdzot izraut vēsturiskos pieminekļus no izolācijas un piedāvāja alternatīvu neizbēgamajai vienādošanai, kas rodas pilsētu atjaunošanas rezultātā, šādas idejas parasti netika pieņemtas. Tā bija un vēl aizvien ir ilga un grūta cīņa, kurā gadās gan lamatas, gan neveiksmes. Šajā laukā politiski lēmumi nav nekas vairāk kā kolektīvas apziņas rezultāts, to cilvēku pienākums, kam ir prasme vai apziņa, kas spēj garantēt cilvēces pieredzes turpināšanu, atmodināt pārējos jūfīgumu, ko būtu viegli attīstīt, ja nepastāvētu zināms daudzums barjeru un plaši pieņemtu dogmu.

Jaunās ICOMOS hartas teksta izstrādāšana pierāda, ja pierādījumi vispār vajadzīgi, cik lielā mērā jā saglabā neatlaidība un atvērtība dažādiem viedokļiem, lai varētu sasniegt vienprātību. Teksts jāpārstrādā tik daudz reizes, cik nepieciešams, bet noteiktā punktā tieksmei pilnveidot jāpiekāpjas reālisma priekšā, lai, citējot Balzaku, izvairītos no "absolūtā meklēšanas". Sagatavojot pēdējo variantu, tika pārstrādāts hartas pirmais projekts, kuru sagatavoja Vēsturisko pilsētu komiteja Egerā 1978. un 1980.gadā. Komitejas projektu galīgi pieņēma pēc sadarbības ar ICOMOS biroju, kas apstiprināja šo sintēzi. Bez tam, nacionālās komitejas atzina šo materiālu par nodefīgu galīgā varianta sastādīšanai., kas tika radīts Toledo, pateicoties pieaicināto ekspertu brīnišķīgai sadarbībai. Pēc galīgās apstrādes atbilstošās valodās Izpildu komiteja vienbalsīgi apstiprināja tekstu, kas patlaban atrodas jūsu priekšā.

Mēs gribētu pasvītrot, ka šis teksts kalpo mērķim, kurus izklāsta UNESCO 1967.gada Varšavas-Nairobi rekomendācija, bet neatkārto šo dokumentu; šīs jaunās hartas paragrāfi apvieno filozofisku pieeju un praktiskas dabas uzdevumus.

Mišēls Parāns

ICOMOS prezidents

VĒSTURISKO PILSĒTU UN APDZĪVOTU VIETU KONSERVĀCIJAS HARTA

IEVADS UN DEFINĪCIJAS

1. Visi pilsētībūvnieciskie veidojumi, neatkarīgi no to izveidošanās apstākļiem un rašanās laika, ir sabiedrības vēsturiskās attīstības daudzveidības apliecinātāji.
2. Šī harta vienlīdz attiecināma kā uz lielām, tā mazām apdzīvotām vietām, ieskaitot gan veselas pilsētas, gan to vēsturiskos centrus, gan atsevišķus kvartālus kopā ar dabīgo vai cilvēku mākslīgi veidoto vidi. Bez vēstures dokumenta funkcijas šīs teritorijas atspoguļo tradicionālos pilsētveidošanās principus. Straujās pilsētu attīstības rezultātā daudzas šādas teritorijas šodien ir apdraudētas, bojātas vai pat iznīcinātas.
3. Apzinoties šo dramatisko situāciju, kas izsauc neatgriezenisku kultūras, sociāla un arī ekonomiska rakstura zaudējumus, Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu padome (ICOMOS) uzskata par nepieciešamu sastādīt starptautisku hartu par vēsturiskām pilsētām un apdzīvotām vietām, kas papildinātu "Starptautisko pieminekļu un vēsturisku vietu konservācijas un restaurācijas hartu", t.s. Venēcijas hartu. Jaunā harta nosaka vēsturisku pilsētu un apdzīvotu vietu saglabāšanas mērķus, principus un metodes. Dokumenta uzdevums ir apliecināt atsevišķu indivīdu un visas sabiedrības dzīves mijiedarbību un harmoniskas attīstības nepieciešamību, veicināt kultūras vērtību saglabāšanu, kas, kaut nereti pieticīgā apjomā, veido cilvēces kopējo atmiņu.
4. Kā norādīts UNESCO "Rekomendācijās par vēsturisko ansambļu saglabāšanu un to nozīmi mūsdienās" (Varšava-Nairobi, 1976.g.), kā arī dažādos citos starptautiskos dokumentos, "Vēsturisko pilsētu un apdzīvotu vietu konservācija" ir pasākumu kopums, kas nepieciešams pilsētībūvniecisko veidojumu aizsardzībai, kā arī to harmoniskai attīstībai un piemērotai izmantošanai mūsdienās.

PRINCIPI UN MĒRĶI

1. Lai konservācija būtu maksimāli efektīga, vēsturisko pilsētu un apdzīvotu vietu saglabāšana jāuzskata par valsts ekonomiskās un sociālās attīstības procesa sastāvdaļu un jāplāno visos līmeņos.
2. Saglabājami visi materiālās un garīgās kultūras elementi, kas nosaka pilsētas vēsturisko raksturu, tajā skaitā:
 - a) pilsētas plānojums, ko veido gruntsgabalu izvietojums un ielu tīkls;
 - b) attiecības starp dažādiem telpiskiem veidojumiem – celtnēm, zaļajiem masīviem un atklātiem laukumiem;
 - c) celtnu ārējā veidola un interjera īpatnības, ko nosaka mērogs, proporcijas, stils, konstrukcijas, materiāls, krāsojums un apdare;
 - d) attiecības starp vēsturisko pilsētu vai apdzīvotu vietu un to apkārtējo vidi – gan dabīgo, gan mākslīgi veidoto;
 - e) dažādās funkcijas, kas vēsturiskajai pilsētai vai apdzīvotajai vietai piemērotas laika gaitā.

Minēto īpatnību ignorēšana apdraud vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas savdabības saglabāšanu.

3. Iedzīvotāju iesaistīšana un aktīva līdzdalība ir būtiska konservācijas programmas sekmīgas realizācijas sastāvdaļa, un tā ir visnotaļ

veicināma. Vēsturisku pilsētu un apdzīvotu vietu saglabāšana pirmām kārtām attiecināma uz to iedzīvotājiem.

4. Vēsturiskas pilsētas vai apdzīvotas vietas aizsardzībā jāievēro piesardzība, sistemātiska pieeja un disciplīna. Jāizvairās no jebkura dogmatisma, bet katrā atsevišķā gadījumā nepieciešams rēķināties ar specifiskām šo centru saglabāšanas problēmām.

METODES UN LĪDZEKĻI

1. Vēsturisku pilsētu un apdzīvotu vietu saglabāšanas programmai pamatā jābalstās uz daudznozaru zinātniskiem pētījumiem. Konservācijas plānā jāietver svarīgākās atziņas, ko sniedz arheoloģijas, vēstures, arhitektūras, socioloģijas un ekonomikas zinātnes, jaunākie tehnikas sasniegumi.

Skaidri jāformulē konservācijas plāna galvenie mērķi, kā arī juridiskie, administratīvie un finansiālie pasākumi šo mērķu sasniegšanai.

Konservācijas plāns jāorientē uz harmonijas nodrošināšanu starp pilsētas vēsturiskajām daļām un visu pilsētu kopumā. Plānam jānosaka, kuras celtnes noteikti jā saglabā, kuras jā konservē esošā stāvoklī un kuras izņēmuma gadījumā varētu tikt nojauktas.

Pirms jebkuras iejaukšanās vēsturiskajā vidē rūpīgi jā dokumentē tās pašreizējais aizsardzības stāvoklis. Pilsoņiem, kuri dzīvo vēsturiskajā vidē, jā atbalsta tās saglabāšanas plāns.

2. Līdz saglabāšanas plāna pieņemšanai jebkuri neatliekami konservācijas darbi jāveic saskaņā ar šīs un Venēcijas hartas principiem.
3. Lai vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu aizsardzība būtu efektīva, šis darbs jāveic nepārtraukti.
4. Jaunām funkcijām jābūt saistītām ar vēsturiskās pilsētas vai apdzīvotās vietas raksturu. Vēsturiskās apbūves pielāgošana mūsdienu vajadzībām jāveic ļoti rūpīgi un uzmanīgi.
5. Esošā dzīvojamā fonda uzlabošana ir viens no konservācijas svarīgākajiem mērķiem.
6. Ceļot jaunas ēkas vai pielāgojot esošās, jārespektē vēsturiskais plānojums, īpaši gruntsgabalu izvietojums un mērogs.
Nav jāizvairās no modernu elementu pielietošanas, ja tie bagātina vēsturisko vidi un neizjauc vēsturiskā ansambļa un apkārtējās vides harmoniju.
7. Zināšanas par vēsturiskās pilsētas vai apdzīvotas vietas vēsturi padziļināmas ar arheoloģisko pētījumu palīdzību. Arheoloģiskie atklājumi pienācīgi eksponējami.
8. Transporta kustība vēsturiskās pilsētās un apdzīvotās vietās reglamentējama: stāvvietas ierīkojamas tā, lai tās nebojātu vēsturisko struktūru vai tās tuvāko apkārtni.
9. Galvenās transporta maģistrāles nedrīkst iespiesties vēsturisko pilsētu vai apdzīvoto vietu struktūrā, tām vienīgi jāuzlabo transporta kustība vēsturisko centru tuvumā, atvieglojot arī piekļūšanu šīm vietām.
10. Lai nodrošinātu kultūras mantojuma saglabāšanu un garantētu iedzīvotāju drošību un labklājību, vēsturiskās pilsētas sargājamās no

dabas katastrofām, piesārņošanas, vibrācijas un citām nelaimēm un tehniskiem traucējumiem.

11. Paņēmienu, kuri tiek izmantoti aizsardzībai pret dažādām iespējamām nelaimēm vai šo nelaimju seku likvidēšanai, jāatbilst saudzējamā mantojuma specifiskajam raksturam. Veicināma un atbalstāma sabiedrisko institūtu darbība kultūras mantojuma aizsardzībā, kā arī jānodrošina attiecīgo konservācijas un restaurācijas darbu finansiālais segums.
12. Jānodrošina speciālistu profesionāla sagatavošana vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu saglabāšanai un konservācijai.

Pieņemta ICOMOS VIII Ģenerālajā Asamblejā Vašingtonā 1987.gada 15.oktobrī.